

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

GUZEL IAHINA

PE TREPTETELE

ODESEI

ROMAN BUF

Traducere din rusă și note de
LUANA SCHIDU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Radu Dobreci, Veronica Dinu

Tipărit la Bookart Printing

GUZEL IAHINA

EIZEN

Copyright © Guzel Yakhina
Published by arrangement with
ELKOST International Literary Agency.
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2026
pentru prezenta ediție în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
IAHINA, GUZEL

Pe treptele Odesei: roman buf / Guzel Iahina;
trad. din rusă și note de Luana Schidu. – București:

Humanitas Fiction, 2026

ISBN 978-606-097-912-8

I. Schidu, Luana (trad.; note)

821.161.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723/684 194

Kazahstanului, cea mai ospitalieră țară

Cercul

Lume, jalnică lume, te chem la luptă!

Dziga Vertov

Inima i-a plesnit în clipa în care piciorul în gheată americană galbenă și-a luat zborul pentru următorul pas de dans. Durerea a țâșnit din coșul pieptului și a inundat spațiul: covoarele roșii ca focul, candelabrele de cristal, orchestra de suflători și coarde. Agățându-se de talia partenerei – o actriță celebră cu o față sovietică regulamentară –, se scurgea în jos: de pe mătasea alunecoasă a rochiei pe parchetul alunecos, și apoi undeva mai departe – tot mai repede, tot mai dureros.

— Serghei Mihailovici! a strigat actrița parcă din depărtare – de sub tavanul cu ghirlandă de spice? Serioja!

Valsul s-a împrăștiat în sunete discordante, s-a întrerupt. Lumea a ieșit din focus și s-a topit, ca o peliculă cinematografică arsă. Înaintea ochilor săi era un vârtej de chipuri, tot foarte cunoscute și foarte regulamentare, dar care acum își pierduseră forma și se uniseră într-o peltea unică.

— Un medic! bolboroseau niște voci în jur. Dați-vă la o parte! Aer!

O peltea formată din laureați ai Premiului Stalin – ei bine, asta-i deja caraghios. Ar fi vrut să facă o glumă, doar la asta se pricepea, mai răutăcios și mai efervescent decât alții. Iar acum nu mai știa. Se pare că nici să respire nu mai știa. Căscă gura ca un pește, încerca să apuce aerul cu dinții – dar nu reușea! Chiar că-i caraghios.

În peltea au fost decupate două cercuri de un albastru viu. Aureole? Nu, doar calotele unor caschete. Caschete militare.

— Targa, aici!

— Ba o pulă! Nu mă las.

Împingând dușumelele cu miros de ceară – cu palmele, cu coatele, cu genunchii –, s-a ridicat cum-necum și s-a proptit în picioarele-i ca de vată. Podeaua se legăna ca puntea unei corăbii pe furtună.

— Nu se poate! s-a învolburat cineva alături. Întindeți-vă numaidecât!

Mijindu-și ochii de încordare, el și-a încheștat palmele reci și, nu se știe de ce, complet ude, în doi pumni strânși și s-a repezit cu ei în direcția caschetelor albastre. N-a nimerit. Ținând degetele mijlocii foarte sus și târșându-și picioarele pe jumătate îndoite pe covorul purpuriu cu bordură aurie, s-a împleticit spre ieșire.

*

Până la spitalul Kremlinului de pe Vozdvijenka a ajuns singur – din fericire, era aproape de Casa Cineaștilor, la vreo zece minute de mers cu mașina. Și-a epuizat forțele pe învârtirea volanului, așa că nu s-a uitat aproape deloc la drum sau într-o parte și în alta. Și dacă n-ar fi fost automobilul Gaz-M1 negru al NKVD, care mergea încet în față și devia cu semnalele girofarului mașinile care veneau din sens opus, cu siguranță s-ar fi izbit de cineva sau ar fi nimerit într-un troian de zăpadă.

Din mașină a coborât tot singur. Pe ușă ieșeau deja, alergând spre el, asistente și medici alarmați de un telefon de sus de tot – doar în halate, fără să fi apucat să-și îmbrace paltoanele, suflând un abur lăptos. A vrut să meargă în întâmpinarea lor (și departe de „corbul”¹ negru care duduia lângă el), dar a reușit să facă un singur pas, apoi a zburat – nu în zăpadă, cum i s-a părut la început, ci în mâinile calde ale cuiva, care miroseau a iod și camfor.

S-a trezit într-o rezervă spațioasă de o persoană. A cercetat îndelung interiorul cu privirea – dalele în tablă de șah ale

1. În rusă, *voronok*, diminutiv de la *vorona* („corb”) – denumire familiară dată automobilelor OGPU-NKVD (de obicei de culoare neagră) destinate transportului deținuților.

pardoselii, fereastra casetată, într-un colț un scaun cu roțile întunecat – până când a dat de masa și scaunele vopsite în alb, cu picioare curbate, evident pentru vizitatori. Într-un spital de închisoare e greu de presupus că s-ar fi ținut mobilă vieneză – așadar, e încă la spitalul Kremlinului, iar corbul a zburat înapoi fără pradă.

Dar nimic nu împiedică GAZ-ul să se întoarcă la orice oră din zi sau din noapte și să-l ducă – la închisoare? direct la execuție? –, chiar așezându-l, pentru comoditate, în scaunul ăsta din piele neagră.

Și-a imaginat cum e dus la un zid de cărămidă roșie, ciobit de urme de gloanțe fără număr. O salvă – și se prăbușește la pământ ca un sac. Încă o salvă – și scaunul cu roțile gol continuă să se bălângăne și să alunece pe roți sub răpăiala de gloanțe.

Negrul o să dea prost în cadru.

— E vreun alt scaun, mai deschis la culoare? a întrebat-o fără nici o introducere pe sora medicală în halat apretat, care tocmai intra.

Aceasta a fost nevoită să se aplece foarte mult ca să-i audă bolboroseala.

— Până să vă așezați în scaun mai aveți mult, i-a răspuns ea sever.

*

Când se crăpa de ziuă, și-a făcut apariția femeia asta ridicolă, cu fața lăsată, ca de bulldog. Pesemne că-și petrecuse noaptea în camera de gardă, cerând să fie lăsată să intre la bolnav. Dar medicii de la spitalul Kremlinului sunt niște cerberi, știu una și bună: somnul pacientului e mai presus de orice. Și abia dimineța s-a întâmplat: zorii de purpură ai lui februarie abia pâlpâiau în ferestre, și femeia deja se afera prin salon ca o stăpână a casei, apropiind masa și scaunele de căpătâiul lui, aranjându-i lucrurile și instalându-se – evident cu intenția de a rămâne mult timp.

— Iulia Ivanovna, pleacă, i-a cerut el, ridicând glasul cât a putut de tare.

Dar glasul îi era acoperit de scrâșnetul mobilei și bocănitul tocurilor de damă.

— Nu vreau să te văd, îmi faci și mai rău, i-a comunicat, după ce a așteptat să se facă liniște.

Glasul nu i se auzea nici în liniște.

A înțeles că deschide gura fără să scoată vreun sunet.

Iar femeia a descoperit că bolnavul e treaz și, pare-se, n-are nimic împotriva să stea de vorbă.

— O să te faci bine, Rorik, a rostit ea afectat, mișcându-și expresiv buzele date cu ruj roșu.

El ar fi vrut să se strâmbe – și la buzele astea insuportabil de roșii, și la tocurile zgomotoase, și la acest de mult uitat „Rorik“ –, dar mușchii feței nu-l prea ascultau. Îi mai rămânea doar să închidă ochii și să se prefacă a se cufunda iar în somn.

Femeia s-a repezit să-i îndrepte pătura, băgând-o sub el în toate părțile. I se părea, pesemne, că așa trebuie să se poarte o mamă grijulie.

Străduindu-se să nu-i inspire parfumul – de ce ar trebui să te parfumezi când te duci să-ți vezi fiul bolnav la spital? –, el a așteptat ca femeia să se așeze din nou pe scaun.

Ea chiar îi era mamă. Acest fapt nu-i stârnea decât o nesfârșită mirare. De fapt, acum ar fi fost momentul să se întristeze: aici, în rezervă, era cu totul sub puterea ei.

— O să te fac eu bine, Rorik. O să-ți citesc iar – ca înainte, ca întotdeauna.

Avea patruzeci și opt de ani, dar era complet lipsit de apărare în fața acestui acces de bunăvoință al ei.

— Le-am adus pe toate. Știu eu că asta o să te ajute mai mult decât medicamentele.

Totuși, ce des folosește pronumele „eu“. Se învățase de mult să nu se mai enerveze din cauza asta, dar acum, întins pe patul de boală, încerca chiar un fel de duioșie față de un asemenea egocentrism.

Își ținea conștiincios pleoapele închise și stătea absolut nemișcat, dar femeia nu tăcea.

— O să-ți citesc și în timp ce dormi. Psihiatrii, care îți plac atât de mult, afirmă că un om adormit continuă să audă, chiar dacă nu este conștient de asta.

Așadar, să simuleze somnul și să întrerupă măcar pentru un timp periculoasa inițiativă nu avea să ajute la nimic.

— Când ți-am citit eu ultima dată, Rorik? a zis ea, deja în foșnet de hârtie răsfodată. Acum vreo douăzeci de ani? Nu pot să-mi aduc aminte.

Mama uită întotdeauna lucrurile neplăcute – complet. Și le decupează din memorie așa cum decupează o monteuză cadrele nereușite. El însă își amintește totul, pentru amândoi. Ultima dată îi citise în noiembrie 1927. Tocmai termina *Octombrie* și stătuse câteva săptămâni în sala de montaj, culegând din cincizeci de mii de metri de peliculă filmată cei patru necesari. Nu reușise – tensiunea îl orbise. Medicii i-au prescris o viață de cârțiță: zile întregi în întuneric, de preferat cu pleoapele închise. Mama a dat fuga cu Săgeata de noapte de la Leningrad (pe vremea aceea locuiau încă în orașe separate), i-a citit trei zile – și el și-a recăpătat vederea și s-a dus să termine montajul. Iar ea a plecat înapoi, cu ochii roșii de lacrimi: în scurtul răstimp petrecut împreună, reușiseră să se certe la cuțite. Asta fusese cu optsprezece ani în urmă. De atunci nu-i mai citise. Medicii socoteau că îl vindecase odihna, dar el știa că, de fapt, cititul.

Înainte de asta, Mama îi citise în 1926, când premiera *Crucișătorului* în Germania avea loc fără participarea autorilor și el plânse o zi întreagă, fără să se ridice din pat. Iar înainte, foarte demult – în '24, când căzuse ultimul spectacol montat și voia să se lase de regie.

Fuseseră vremuri când cititul mamei îl ajuta. Ce-i drept, aceste vremuri rămăseseră într-o altă viață – chiar înainte ca el să devină independent. Astăzi, a încerca să-l vindece prin vechea metodă era la fel de caraghios ca a i se adresa cu porecla intimă de dinainte de Revoluție, Rorik. Lui, un satir chel, supraponderal și cu mușchiul inimii pe jumătate necrozat. Lui, cel mai cunoscut regizor sovietic în Occident, crescut pentru export, dar cu interdicție de ieșire. Lui, dublu laureat al Premiului Stalin, ale cărui filme vechi fuseseră distruse, iar altele nu i se permitea să facă. Un pornograf și pederast spurcat la gură, care putea fi băgat la închisoare chiar mâine pentru sodomie. Ba chiar și azi – se găsește oricând un motiv.

Dacă vin să-l aresteze, oare ea o să vadă?

— Rorik, încep.

Stătea tot cu ochii închiși, dar își imagina clar albumul mare deschis acum în fața mamei lui. Pe foile de carton se înghesuiau tăieturi din ziare și reviste, pe care le lipise cu mâna lui: începând cu anul 1921, când apăruse spectacolul cu decorurile lui, și terminând cu triumful lui *Aleksandr Nevski* de dinainte de război. Erau atât de multe tăieturi, încât albumul se umflase peste măsură și semăna cu un registru de mărfuri uriaș – puteai să-l închizi doar strângând cureaua de piele cumpărată special pentru asta de la un raion de galanterie pentru bărbați. Îndată ce desfăceai cureaua, albumul se deschidea singur, de parc-ar fi fost viu, dezvăluindu-și conținutul în fața cititorului: însemnări, reportaje de la filmări, interviuri, recenzii – tot ce se spusese sau se judecase despre arta lui Serghei Eisenstein era scos cu migală din presă (până și din cele mai obscure gazetuțe de tipul *Krasnii tundrovik* sau *Kolhoznîe rebiata*) și eternizat pe cartonul alb.

De fapt, nu tot, ci numai ce era de bine. În album nu era loc, de pildă, pentru otrăvitele foiletoane ale lui Ilf și Petrov despre renumitul regizor sau pentru mormanul de recenzii devastatoare la *Bejin lug*¹. Numai recenzii bune, precum și foarte bune și excelente – iată de ce era plină arhiva. Nu erau simple laude, ci dovezi, confirmări: Eisenstein există ca artist și are dreptul să creeze. Și le prezenta nu altora, ci lui însuși. Înainte răsfoia des albumul, aproape zilnic, înainte de culcare, pe post de calmant, sau își ruga soția să-i citească. De la începutul războiului, încetase. Ultimele pagini – evacuarea Mosfilmului în Kazahstan și întoarcerea la Moscova, filmările la *Ivan cel Groaznic* – le umpluse deja Pera². Articolele acestea încă nu le învățase pe dinafară. Dar în zadar le-ar fi învățat – lectura despre el însuși își pierduse puterea de altădată.

1. *Lunca Bejin*, film al cărui scenariu pornește de la o povestire de Ivan Turgheniev. În cele din urmă, producția a fost anulată din motive politice.

2. Perl Fogelman (pseudonim literar – Pera Atașeva), jurnalistă și critic de film, soția lui Eisenstein și păstrătoarea arhivei lui.

Mama a început să citească – nu de la prima pagină, ci sărind cu înțelepciune câteva intrări: perioada timpurie, a teatrului, se desfășurase sub semnul Mentorului – Bătrânul înfricoșător, marele Meyer, declarat încă înainte de război dușman al poporului și înghițit de Lubianka. Să amintești de Meyerhold astăzi nu era câtuși de puțin potrivit. Așa că lectura a început direct din martie '24 – chiar atunci Eisen luase în mână pentru prima dată foarfeca de montaj și trecuse din rândurile oamenilor de teatru în tabăra creatorilor de artă cinematografică.

*

Se întâmpla în sala de montaj de la Kino-Moskva, care e la colțul dintre Tverskaia și Voznesenskaia.

Avea douăzeci și șase de ani. Era însetat de artă și încă nu avusese succes. Nici studiul cu Meyerhold la Atelierele Superioare, nici slujba de scenograf și regizor la teatrul Proletkult nu-i aduseseră gloria adevărată: multe recenzii care-l înjurau, puțin public la spectacole. Se alina cu gândul că fiecare insucces al lui era atât de răsunător, încât din afară putea trece cu ușurință drept un triumf.

Același lucru putea fi spus și despre relațiile cu femeile. El le plăcea lor și lui îi plăceau ele – cel puțin, așa ar fi părut: pe fiecare o privea de parcă ar fi fost gata să se îndrăgostească într-o clipă. Se născuseră chiar câteva aventuri amoroase, dar rămăseseră, vai, fără un final clar – atât era de neclar, încât nici el însuși, nici obiectul sentimentelor sale nu erau convinși că acest final avusese loc.

Înșelătoare era și înfățișarea sa. Îngrășarea timpurie și vocea subțire sugerau un caracter moale, dar în primele secunde după ce făcea cunoștință cu el, carisma lui Eisen îl copleșea pur și simplu pe interlocutor: se bucura fără rețineri, se înfuria până ajungea la înjurături, făcea glume fără perdea ori se maimuțarea până la ridicol. Dimineața își pieptăna creasta stufoasă în sus și chiar uda cu apă suvițe separate, ca să stea mai tari; dar, și fără asta, o claică de bucle care se răsuceau ca niște mici drăcușori îi plutea ca o coroană deasupra creștetului, mărinind statura modestă a stăpânului.

Cuprins

Cercul	7
Mama	65
Persoană importantă	120
Jertfa	178
Viață minunată	209
Tată și fiu	272
Entuziasm: Simfonia fricii	337
Căința	375
Matriță	465
<i>Dragă cititorule</i>	<i>485</i>
<i>Bibliografie selectivă</i>	<i>487</i>
<i>Mulțumiri</i>	<i>489</i>